

ԵՎԱ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆ

Խ.Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ մայրենիի և նրա
դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի դոցենտ,
Բանասիրական գիտությունների թեկնածու
ՀՏԴ 821.19.0

**ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ
ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ**

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. Հ. Թումանյան, գրաքննադատություն, բնագիր, թարգմանական արվեստ, լեզվամտածողություն, բնագրի ոգու ըմբռնում, կենսահայեցության բացահայտում:

Ключевые слова и выражения. О. Туманян, критика, подлинник, переводческое искусство, языковое мышление, восприятие духа подлинника, выявление понимания жизни.

Key words and expressions: H. Toumanyán, literary criticism, original, translation art, linguistic thinking, understanding the soul of the original, reveling of life views.

Հայտնի է, որ Հովհ. Թումանյանը ստեղծագործական կյանքի բոլոր փուլերում ոչ միայն անդրադարձել է գեղարվեստական երկի թարգմանության հարցերին՝ առաջադրելով տեսական և գործնական մի շարք արժեքավոր դրույթներ, այլև կատարել է մոտ 80 արձակ և չափածո ստեղծագործությունների թարգմանություններ¹, որոնք աչքի են ընկել թե՛ իրենց «աշխարհագրությամբ», թե՛ ժանրային ու թեմատիկ բազմազանությամբ²: Թարգմանությունը բանաստեղծի համար չի եղել երկրորդական զբաղմունք. նա միանգամայն լուրջ և խիստ է վերաբերվել այդ գործին՝ համարելով այն տաղանդի և շնորհքի գործ. «Լավ թարգմանությունը համարժեք է ինքնուրույն ստեղծագործության»³: Թումանյանը խիստ կարևորել է ժողովուրդների շփման և մերձեցման

¹ Մեզ հասած ամենավաղ կատարված թարգմանությունը Մ. Լերմոնտովի «Իդա» բանաստեղծության փոխադրությունն է (1889), իսկ ամենավերջինը՝ Խաքանիի վեց քառյակները (1922):

² Հ. Թումանյանի թարգմանական աշխատանքի հիմնական սկզբունքների, մեթոդի մասին արժեքավոր դիտարկումներ է արել Էդ. Ջրբաշյանը: Տե՛ս «Թումանյանի գրական ժառանգությունը», Երևան, 2000, էջ 109-123:

³ Ն. Թումանյան, Հովհաննես Թումանյանը և ռուս գրականությունը, Երևան, 1956, էջ 122:

այսօրինակ ուղին և իր բանաստեղծությունների բոլոր ժողովածուներում մեծ կամ փոքր չափով մշտապես տեղ է հատկացրել թարգմանություններին, որոնք էլ աննկատ չեն մնացել ժամանակի գրաքննադատական մտքի ուշադրությունից:

Այսպես, 1896 թ. առանձին գրքույկով հրատարակվում են Բայրոնի «Շիլիոնի կալանավորը» և Լերմոնտովի «Մծիրին»: Նույն թվին «Տարագի» հմ. 6-ում տպագրվում է Շիրվանզադեի գրախոսականը «Շիլիոնի կալանավորի» մասին: Հոդվածի սկզբում գրախոսը հաստատապես նշում է, որ Թումանյանը ի գործու է «բարձր բանաստեղծություններ թարգմանելու», սակայն խորհուրդ է տալիս երբեք չստանձնել այնպիսի երկերի թարգմանություններ, որոնց բնագրի լեզվին ծանոթ չէ: Անշուշտ, Բայրոնի հայերեն թարգմանությունը Շիրվանզադեն ցանկալի է համարում, սակայն նախընտրում է այն կատարված տեսնել մի անգլիագետ հայի ձեռքով, որը, իհարկե, ունենա նաև բանաստեղծական ձիրք: «Բայց քանի որ այդ չկա, - եզրակացնում է Շիրվանզադեն, - մնում է մեզ գոհ լինել Հովհ. Թումանյանցի ներկա թարգմանությամբ: Ընդհանրապես վերցրած՝ այդ թարգմանությունը մեզ շատ հաջող է թվում ոտանավորների սահունության և թեթևության կողմից, եթե ուշադրություն չդարձնենք մի քանի մասնավոր թերությունների վրա»⁴:

Հետաքրքրական է, որ «Շիլիոնի կալանավորը» պոեմին բանաստեղծը կրկին անդրադառնում է «Բանաստեղծությունների» 3-րդ ժողովածուն կազմելիս: Այս անգամ Թումանյանը դիմում է անգլերենի լավ գիտակ Մ. Տեր-Անդրեասյանին՝ խնդրելով իր թարգմանությունը համեմատել բնագրի հետ և մատնանշել թերությունները: 1903 թ. մայիսի 9-ի նամակում Մ. Տեր-Անդրեասյանն արտահայտում իր անթաքույց զարմացախառն հիացմունքը. ««Շիլիոնը» համեմատեցի բնագրի հետ: Ուղղակի զարմանալի է, թե ինչպե՞ս է հաջողվել քեզ անգլերեն չիմանալով մի այդպիսի հոյակապ թարգմանություն տալ մեզ: Համարյա բառացի... սակայն առանց խորթությունների, կանոնավոր հայերեն լեզվով, այնքան տողը բառացի, մոտիկ բնագրին, որ նույնիսկ կարճ ու երկարությունը, նույնիսկ հանգերը շատ տեղ նույն բառերիցն են»⁵: Նամակագիրը «Շիլիոնի» առանձին գլուխներին տալիս է իր գնահատականը, անում որոշակի դիտողություններ և առաջարկություններ թերությունները շտկելու համար: Նամակի վերջում, ըստ երևույթին, պատասխանելով բանաստեղծի

⁴ Տարագ, հմ. 16, Թիֆլիս, 1896, էջ 257:

⁵ Թումանյան, Ուսումնասիրություններ և հրապարակումներ, հտ. 5, Երևան, 1998, էջ 291:

երկրնտրանքին՝ ներառել թարգմանությունը 3-րդ ժողովածուի մեջ, Տեր-Անդրեասյանը համոզված գրում է. «Միայն մի բան պիտի ասեմ, որ դու իրավունք չունես զրկել հասարակությանը մի այդպիսի գլուխգործոցի չքնաղ թարգմանությունից: Եթե ռուսերեն անկատար, անճիշտ թարգմանությունը դասագրքերի սեփականությունն է դարձել, դու ո՛չ մի իրավունք չունես դեն գցել և մեր աղքատիկ գրականությունը **կողոպտել**»⁶:

«Մծիրիի» թարգմանությունը նույնպես արժանանում է ուշադրության. 1896 թ. «Մուրճի» հմ. 5-ում լույս է տեսնում Հար. Թումանյանի գրախոսականը «Մծիրիի» երկու թարգմանությունների վերաբերյալ: Բնագիրը համադրելով Հ. Տեր-Գևորգյանի և Հ. Թումանյանի թարգմանություններին՝ գրախոսը փորձում է համեմատել ու գնահատել դրանք: Առաջին հայացքից նկատելի է՝ հոդվածագիրը կառույցում է բառերի բառարանային նշանակությունից և այս տեսանկյունից երբեմն-երբեմն «հանդիմանում» Թումանյանին այլ բառերի գործածության հարցում: Իբրև թերություն Հար. Թումանյանը նշում է նաև պոեմի տաղաչափությունը. ըստ նրա՝ թարգմանության ներքին ռիթմը խախտում է ոչ միատեսակ վանկերի քանակը. ի տարբերություն Տեր-Գևորգյանի, որ իր նյութը շարադրում է 10-վանկանի տողերով, Թումանյանը միևնույն գլխում 10-ից անցնում է 8-վանկանի տողերի՝ դրանով խաթարելով պոեմի ներդաշնակությունը: Գրախոսը զամանալիորեն իբրև թերություն է դիտում քերականական որոշ կառույցներ ևս՝ նախընտրելով հասկացուցչի նախադաս կիրառությունները, և ընդամենը մեկ-երկու բառի դեպքում գոհացուցիչ համարում Թումանյանի թարգմանությունը: Գրախոսության վերջում Հար. Թումանյանը եզրակացնում է. «...Տեր-Գևորգյանի «Մծիրի» կարդացվում է մեծ ախորժանքով և կարելի է համարել հարազատ թարգմանություն թե՛ մտքի և թե՛ ոճի կողմից... Դրա հակառակն է Թումանյանցի «Մծիրի», որը բացի շատ բազմաթիվ սխալներից, չունի Լերմոնտովի գերազանց պոեմայի ոգին, այնպես որ ոչ մի սրբագրությամբ չի կարելի ուղղել: Հովի. Թումանյանցին՝ ճանաչում էինք իբր հեղինակ հաջողակ ինքնուրույն ոտանավորների՝ մանավանդ գյուղական կյանքից, բայց նա իր «Մծիրի»-ով ու «Շիլիոնի կալանավոր»-ով ապացույցներ է տալիս, որ Լերմոնտովներն ու Բայրոնները նրան մատչելի չեն»⁷:

Անշուշտ, զարմանալի և վիճարկելի է այս կարծիքը, սակայն մենք ձեռնպահ ենք մնում, քանի որ հիշատակված թարգմանությունների մասին հետազայում գրեթե միշտ հնչում են արժևորման բարձր խոսքեր: Այսպես,

⁶ Նույն տեղում, էջ 295:

⁷ Մուրճ, հմ. 5, մայիս, Թիֆլիս, 1896, էջ 652:

1910 թ. «Հանդես ամսօրյայի» հմ. 1-ում տպագրված մեծածավալ հոդվածում Գր. Բալասանյանը, հիմնական ուշադրությունը բևեռելով Թումանյանի ինքնություն գործերին և հարևանցի հայացք նետելով թարգմանություններին, գրում է. «Թարգմանության մեջ էլ տաղանդավոր է երևում: Տեղ-տեղ միայն կան բնագրից աննշան շեղումներ»⁸:

Ժամանակի հայտնի գրաքննադատներից Ա. Տերտեռյանը, իր «Հայրենի եզերքի քնարերգուն» գրքում քննելով Թումանյանի ստեղծագործական ուղիներն ու բանաստեղծական աշխարհի նրբերանգները, կենսական խնդիրների շրջանակները, հոգեկան ապրումներն ու հակասությունները, անդրադառնում է նաև վերը հիշված երկու ստեղծագործությունների թարգմանություններին: Ըստ գրախոսի՝ Թումանյանի բանաստեղծություններից յուրաքանչյուրը ստեղծվում է իրական ապրումների հզոր շեշտով՝ դառնալով մի «խորհրդանշան, որի տակ գալիս միանում են»⁹ ընթերցողի ներքին ապրումները: Հայրենի եզերքից կտրված բանաստեղծը, հայտնվելով այլ միջավայրում, հոգեպես տառապում է, որոնում կորցրածը, ապրում վաղեմի հիշողություններով, զգում իրեն «բանտարկյալ էակ»: Հոգեբանական նույնատիպ զգացողությունն է ունենում Բայրոնի «Շիլլոնի կալանավորի» հերոսը: «Շատ քիչ հայ բանաստեղծների է հաջողվում թարգմանել օտար գրականությունից այնպիսի երգեր, որոնք հարազատ լինեին նրանց ստեղծագործությանը, այսինքն՝ թարգմանական տողերը նրանց գրչի տակից դուրս ելնեին իբրև ինքնություն, ինքնաբերական և սեփական ստեղծագործություն: Հովհաննես Թումանյանը պատկանում է այդ բախտավորների թվին: Այն բոլոր թարգմանությունները, որ նա արել է, մի զարմանալի զուգադիպությամբ թարգման են հանդիսանում նրա զգացումներին ու հույզերին»¹⁰:

Նմանատիպ կարծիք է հայտնում Մ. Ավետիսյանը՝ անդրադառնալով Թումանյանի՝ «Լեզուն կտրած ծիտիկը» ճապոնական հեքիաթի թարգմանությանը. «Թեև գրվածքը թարգմանություն է անվանված, բայց պատմելու ձևը, լեզուն այնչափ յուրահատուկ, մաքուր հայերեն է, որ դժվար է տարբերել մեծ բանաստեղծի ինքնություն գրվածքներից»¹¹: Փաստորեն, նրա խոսքի ներգործուն ուժը արտահայտվում էր ոչ միայն իր ստեղծագործություններում, այլև թարգմանություններում:

⁸ «Հանդես ամսօրյա», հմ. 1, Վիեննա, 1910, էջ 72:

⁹ Ա. Տերտեռյան, Հայրենի եզերքի քնարերգուն, Վաղարշապատ, 1911, էջ 6:

¹⁰ Նույն տեղում, էջ 8:

¹¹ «Հորիզոն», հմ. 163, Թիֆլիս, 1911:

Թումանյանը, սակայն, անչափ բժախնդիր մոտեցում է ցուցաբերում բուն թարգմանական արվեստին: Առհասարակ նա ստեղծագործությունները գնահատելու և թարգմանելու իր ուրույն մոտեցումն ուներ: Ըստ բանաստեղծի՝ թարգմանչի հիմնական նպատակը բնագիրը հարազատորեն վերարտադրելն է: Սակայն անպայման պետք է նկատի ունենալ մի կարևոր հանգամանք, այն է՝ թարգմանված ստեղծագործությունը այլ լեզվի համարժեք միավորներով չի կարող պահպանել ոգու կախարդիչ ինքնությունը, բանաստեղծական ներքին ոգեղեն թոփչքն ու հմայքը: Թարգմանված գործը ձեռք է բերում տվյալ լեզվի՝ քերականության առանձնահատկություններին և իմաստներին բնորոշ նոր երանգներ: Տարբեր են բանաստեղծի և թարգմանչի անհատականությունները: Ըստ Թումանյանի՝ թարգմանության համար անհրաժեշտ է, որ տվյալ ազգի գիտական և գեղարվեստական մտածողությունը համապատասխանի թարգմանվելիք նյութի իմաստին, ներքին էությանը, հոգեբանությանը:

Գրողներին նա խորհուրդ էր տալիս ուշադրությունը բնեռել նյութի էությանը՝ նախ ըմբռնելով դրա իմաստը, տուրք չտալ արտաքին տեսքին, բառախաղ չանել: Փ. Վարդագարյանին գրած նամակներից մեկում, անդրադառնալով ֆրանսիական գրականությունից վերջինիս կատարած մի թարգմանությանը, Թումանյանը նշում է. «...Ֆրանսերենից արած թարգմանությունը էլ ինձ չհրապուրեց. մեղկություն է շնչում... Հիվանդական երևույթ է և այժմյան գեղարվեստը բնորոշող: Ինձ էլ դյուր չեն գալիս դրանք: ՆՆջարանի հոտ է գալիս: Զգիտեմ՝ ո՞ւմ խոսքերն են, այստեղ միտս եկան, - ասում է.- Ջարդեցեք պատուհանները, այդ ծանր օդից դուրս եկեք մաքուր օդը, պարզ երկնքի տակ...»¹²: Թե՛ ինքնուրույն ստեղծագործություն գրելիս, թե՛ թարգմանություններ ու փոխադրություններ անելիս նա առաջնորդվում է այս սկզբունքով. արհեստականությունը ու կաղապարային մտածողությունը խորթ է բանաստեղծի հոգուն և գրչին: Նրա բոլոր երկերը պարզ են, բայց ոչ պարզունակ, մատչելի են, բայց ունեն անհուն խորություն: Պատահական չէ «Նոր հոսանքում» տպագրված գրախոսականը, որի հեղինակը՝ Յոլակ Խանգաղյանը, Թումանյանի ամեն մի նոր գրվածքը համարում է «գլուտ» «մեր սակավահյութ գրականության համար»¹³:

Գրաքննադատն անդրադառնում է նաև Թումանյանի՝ ռուսական բիլինաներից մի հատվածի՝ «Սվետաագորի» թարգմանությանը: Բանաստեղծի նախկին փորձերը ևս հաջող համարելով՝ գրախոսն այն համարում է «մեխ բան», «եթե ի նկատի ունենանք գործի աներևակայելի

¹² Հովհ. Թումանյան, Երկերի ժողովածու, 5-րդ հատոր, Երևան, 1945, էջ 204-205:

¹³ «Բաքվի ձայն», հմ.10, Բաքու, 1914:

դժվարությունները: «Սվեատագորը» նույնպես խիստ հետաքրքրական փորձ է, որի գրական հետևանքը մեր առաջն է»¹⁴:

Ռուս գրականությունից կատարած թարգմանությունները բարձր է գնահատել Վ. Բրյուսովը: Վերջինս բանաստեղծին և թարգմանչին հատուկ խորատեսությամբ գրում է. «...Մեզ հիացնում է բանաստեղծի զարմանալի ներթափանցումը բնագրի ոգու մեջ, թարգմանելիք երկի ամենաէականը, կարևորը հասկանալու նրա կարողությունը»¹⁵: Իրապես, Թումանյանը զարմանալի վարպետությամբ է զգում թարգմանվելիք նյութի թե՛ արտաքին, թե՛ ներքին շերտերը, նրա գրչի տակ հանճարեղորեն միահյուսվում և բացվում է տարբեր ժողովուրդների ոգուն ու լեզվամտածողությանը հարազատ կենսահայեցությունը: «Մենք երբեք չենք մոռանում,- գրում է Մ. Ջանփոլադյանը,- որ կարդում ենք հենց ռուսական բիլինա, հենց սերբական վիպերգ: Բայց և այնպես այդ բիլինաներն ու վիպերգերը *Թումանյանի թարգմանություններն են* (Մ. Ջ.): Նրա ստեղծագործությանը շատ թե քիչ ծանոթ ընթերցողը դա զգում է անմիջապես»¹⁶:

Թումանյանի ստեղծագործությունների մասին գրված գրախոսականներում ընդհանուր առմամբ նկատելի է մի ընդհանուր միտում. ամենախիստ քննադատական հոդվածներում անգամ եթե նրա հեղինակային որոշ գործերի մասին արվում էին դիտողություններ, ապա թարգմանական արվեստի մասին հնչած կարծիքները համարյա միատեղվում էին այն գնահատականի շուրջ, որ Թումանյանին մեծապես հաջողվում է թարգմանությունները¹⁷ բարձր արվեստով ներկայացնելը: Այսպես, 1904 թ. «Տարազի» հմ. 7-ում Ս. Մանդինյանը տպագրում է բանաստեղծությունների 3-րդ ժողովածուին վերաբերող գրախոսական: Բարձր գնահատելով հանդերձ հեղինակին՝ Մանդինյանը որոշ դիտողություններ է անում «Մասունցի Դավիթ» պոեմի մշակման վերաբերյալ: «Իր աղամանդները... ոսկի շրջանակի մեջ» լավ

¹⁴ Նույն տեղում:

¹⁵ „Поэзия Армении“, Москва, 1916, ст. 79:

¹⁶ Մ. Ջանփոլադյան, Թումանյանը և ժողովրդական էպոսը, Երևան, 1969, էջ 84-85:

¹⁷ Վ. Փափազյանը «Պատմություն հայոց գրականության. սկզբից մինչև մեր օրերը» գրքում, խոսելով Թումանյանի արվեստի մասին, թարգմանությունների վերաբերյալ գրում է. «Թարգմանությունների մեջ հաջողվածներն ու նշանավորներն են Լերմոնտովի «Մծիրի պոեման, Ժուկովսկու «Աքիլլես», Լոնգֆելդի համաշխարհային հռչակ ստացած և թարգմանության համար դժվար «Հայավաթի երգը» պոեմայից մի կտոր (նախերգանքը), Բայրոնի «Շիլդինի կալանավորը»... բոլորն էլ հաջող կատարված և անպաճույճ, բայց հարազատ հայերենով (Թիֆլիս, 1910, էջ 563):

հարմարեցնելու համար գրախոսը Թումանյանին խորհուրդ է տալիս հոգալ «իր զարգացման մասին» և բարձր արժևորելով նրա թարգմանությունները՝ առաջարկում է շարունակել այդ գործը. դա Պառնասսա հասնելու այն ճանապարհն է, որով բարձրացել են Շիլլերը, Գյոթեն: «Նա արդեն շատ ընտիր թարգմանություններ է ընծայել,- գրում է Մանդինյանը,- և ուրեմն այդ ճանապարհը բանուկ է նորա համար: Նորա թարգմանած Պուշկինի «Ջրահեղձը» և «Օլեգի երգը», Բայրոնի «Շիլլոնի կալանավորը», Լերմոնտովի «Մծիրին» անշուշտ մեր աղքատ գրականության պատվական գոհարներ են»¹⁸:

Նույն ժողովածուի մասին մեծածավալ գրախոսականում Գ. Ենգիբարյանը Թումանյանին համարում «շնորհալի» և «ապագա ունեցող» բանաստեղծ, որի մի քանի թարգմանություններն անգամ բավարար են՝ նրա տաղանդը ապացուցելու: «Պուշկինից թարգմանած նրա «Օլեգի երգը», «Ջրահեղձը», «Եթե իրավ է» ոտանավորները, Կալցովից՝ «Գեղջուկի մտորմունքը», Բայրոնի «Շիլլոնի կալանավորը» և Լերմոնտովի «Մծիրի» երգը այնքան բանաստեղծորեն փոխադրած են, այնքան սահուն և գեղեցիկ ոճով, որ հենց այս աշխատությունների համար Թումանյանը արժանի է արդար գնահատության... Եթե վիճակված է մեզ մի օր ազգային գրականությամբ կրթելու հայ սերունդներ՝ Թումանյանը պատվավոր տեղ կունենա մեր նորագույն գրականության մեջ»¹⁹, - եզրակացնում է Ենգիբարյանը:

Նկատենք՝ թարգմանվող ստեղծագործությունների ընտրությունը ուղղակիորեն բխում է Թումանյան բանաստեղծի, քաղաքացու, մարդու գեղագիտական հայացքներից, մտածողությունից, հոգեբանությունից, ուստի պատահական չէ, որ գրեթե բոլոր թարգմանություններն ու փոխադրությունները կրում են նրա անհատական շունչը, հույզերի դրոշմը: Մակայն, ինչպես նկատում է Էդ. Ջրբաշյանը, Թումանյանը «երբեք չի ձգտել բնագրի իմաստը փոխել՝ իր անձնական վերաբերմունքն ու ըմբռնումները արտահայտելու համար»²⁰: Թումանյանը՝ հայտնի և անհայտ հեղինակների գործերից ընտրում էր լավագույնները՝ առաջնորդվելով ընթերցող հայ հասարակությանը ինչ-որ արժեքավոր ու նվիրական բան փոխանցելու մղումով: Օրինակ՝ Գրիմ եղբայրների հեքիաթները թարգմանելիս մեծ զգուշություն է ցուցաբերել. եթե որևէ բառի վերաբերյալ կասկածներ է ունեցել, ապա դիմել է գերմաներեն իմացող մեկին՝ բնագրի հետ

¹⁸ «Տարագ», հմ. 7, Թիֆլիս, 1904, էջ 49:

¹⁹ «Լուսնա», հմ. 2, Թիֆլիս, 1904, էջ 229-230:

²⁰ Էդ. Ջրբաշյան, Թումանյանի գրական ժառանգությունը, Երևան, 2000, էջ 119:

համեմատելու համար: 1913 թ. նոյեմբերի 16-ի նամակում Թումանյանը Ար. Զարգարյանին գրում է. «Ես ամբողջը չեմ թարգմանիլ: Կթարգմանեմ միայն էն հեքիաթները, որ ես հավանում եմ կամ կարևոր եմ համարում»²¹: Նրա կարծիքով՝ «Գրիմները հազիվ մի քանի հեքիաթ ունեն մշակած: Մնացածը ժողովրդական հեքիաթներ են, խառնած, աղավաղած ու փչացրած»²²:

Այսպիսով՝ Թումանյանի հանճարեղ թարգմանությունները, որ ընդհանուր առմամբ բարձր են գնահատվել ժամանակի գրաքննադատության կողմից, այսօր համարվում են հայ թարգմանական գրականության անփոխարինելի գոհարներ:

Ե. Մնացականյան

Ժամանակի քննադատությունը Թումանյանի թարգմանական

արվեստի մասին

Ամփոփում

Հոդվածը ներկայացնում է ժամանակի գրաքննադատության՝ Հ. Թումանյանի թարգմանություններին տված արժևորումներն ու գնահատությունները, ընդգծում քննություն անցած տեսակետներն ու բացահայտումները, որոնք ոչ միայն պարզաբանում են թումանյանական թարգմանությունների տեղն ու դերը հայ գրականության մեջ, այլև այդ համապատկերում նախանշում ժամանակի գրաքննադատական մտքի՝ թարգմանական արվեստի գնահատման չափանիշներն ու սկզբունքները: Թարգմանությունների վերաբերյալ հնչած կարծիքներն ընդհանուր առմամբ ընդգծում են Թումանյանի զարմանալի ներթափանցումը բնագրի ոգու մեջ, թարգմանելիք նյութի էականը, կարևորը հասկանալու վարպետ կարողությունը:

Е. Мнацаканян

Критика времени о переводческом искусстве Туманяна

Резюме

В статье представляются оценки и ценности, данные переводам О. Туманяна критикой того времени, подчеркивают прошедшие экзамен точки зрения и выявления, которые не только проясняют место и роль туманянских переводов в армянской литературе, но и в данном контексте предначертывают стандарты и принципы оценивания переводческого искусства, критической мысли того времени. Прозвученные мнения о переводах в общем смысле подчеркивают удивительное внедрение Туманяна в дух подлинника, мастерское умение понимать важное, значительное в переводимом материале.

²¹ Հ. Թումանյան, Երկերի լիակատար ժողովածու, հտ. 10, Երևան, 1999, էջ 193:

²² Նույն տեղում:

E. Mnatsakanyan

The Criticism of the Time About the Art of Toumanyany's Translations

Summary

The article represents the appraisals given to Toumanyany's translations by the criticism of the time, highlights the scrutinized views and findings which not only explain the place and role that Toumanyany's translations have, but also the criteria and principles of criticism of the time used to assess the art of translation. The opinions generally stress the unique ability of Toumanyany to immerse into the soul of the original and the mastery to understand the essential and the vital in the materials to be translated.